
Bogusława Kopka CSFN

Nie jesteśmy ani poza prawem,
ani poza czasem –
konsekrowani w relacji do dóbr materialnych

127

Na przestrzeni wieków wiele zmienia się na świecie. Wszędzie pojawiają się nowości i wyzwania, problemy i kryzysy, presje w różnych obszarach zainteresowania. Tym samym jako obywatele danego kraju i przedstawiciele konkretnej społeczności, jesteśmy zachęcani i zobowiązani do respektowania nowych reguł, zasad, przepisów i praw. Konsekwentnie zmiany te dotyczą i automatycznie adoptują się także w życie osób konsekrowanych. Co za tym idzie, konsekrowani muszą być świadomi, co zmienia się w szerokim horyzoncie świata i w różnych jego kontekstach: historycznym, socjologicznym, kulturowym, politycznym, eklezjalnym, gospodarczym, prawnym, ekonomicznym. Papież Franciszek w tradycyjnym spotkaniu z Kurią Rzymską z okazji składania bożonarodzeniowych życzeń w 2019 r. powiedział: „doświadczamy nie tylko epoki zmian, ale zmiany epoki... Zdrowa postawa polega raczej na tym, aby zastanowić się nad wyzwaniami współczesno-

ści i uchwycić je za pomocą rozeznania, *parezji i hypomoné*¹. Na czym ma polegać to „zastanowienie się” nad wymaganiami dzisiejszego świata w kontekście relacji osób konsekrowanych do dóbr materialnych przeczytamy m.in. w dokumencie *Młode wino, nowe bukłaki*: „W obecnej globalnej sytuacji kryzysu ekonomicznego, o czym stale mówi papież Franciszek, konsekrowani są wezwani do prawdziwej wierności i kreatywności, aby nie zagubili prorocznego wymiaru życia wspólnotowego wewnątrz i solidarności na zewnątrz, zwłaszcza z ubogimi i najsłabszymi”².

W relacji do prawa

Jesteśmy zgodni, że aby lepiej zrozumieć obecny czas i odważnie stawić czoła wyzwaniom, jakie stoją przed nami, konsekrowanymi, musimy znać i interpretować dokumenty, które Magisterium Kościoła oferuje na temat odnowy życia konsekrowanego na przestrzeni lat. Żeby zrozumieć lepiej „przeszłość”, działać w „teraźniejszości” i kreować „przyszłość”, musimy jeszcze raz przejść drogę od *Lumen Gentium*, od *Perfectae Caritatis* przez *Vita Consecrata* aż do dzisiaj. Trzeba nam odwagi, by wyciągać wnioski z przeszłości, która jest już za nami, przyglądać się z bliska rzeczywistości, w której żyjemy, a następnie próbować dowiedzieć się, jak postępować dalej, by być już dziś nadzieją dla przyszłości życia konsekrowanego. Dlatego odpowiedzialni za osoby konsekrowane i ci, którzy wspierają niezbędną obecność i wysoką jakość życia konsekrowanego w Kościele, nie są bezczynne. Kongregacja ds. Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia

¹ Franciszek, *Przemówienie* do Kurii Rzymskiej 21 grudnia 2019 r., http://www.vatican.va/content/francesco/pl/speeches/2019/december/documents/papa-francesco_20191221_curia-romana.html (dostęp: 21.12.2020).

² Kongregacja ds. Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego, *Młode wino, nowe bukłaki*, Wydawnictwo Sióstr Loretańek, Warszawa 2017, 26.

Apostolskiego, ogłaszając Rok Życia Konsekrowanego (2014), organizując sympozja i publikując nowe dokumenty, dodaje Instytutom³ odwagi do zbadania i odnowy ich struktur, sugeruje odnowę form życia i zachęca do podejmowania kolejnych działań, aby dostosować je do potrzeb nowych czasów i różnorodności miejsc, w których żyją i oferują swoją posługę. Nie omija przy tym niechętnie podejmowanego, aczkolwiek niezbędnego tematu ekonomii, finansów i zarządzania, aby jeszcze raz spojrzeć na właściwą postawę osób konsekrowanych do świata materialnego.

Warto w tym miejscu przywołać ostatnie dokumenty, które traktują o roli konsekrowanych w Kościele i świecie, ale także o wymaganiach, jakie świat stawia konsekrowanym: *List okólny. Wytyczne dotyczące zarządzania dobrami w Instytutach Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeniach Życia Apostolskiego*⁴, *Młode wino, nowe bukłaki czy Ekonomia w służbie charyzmatu i misji*⁵. Szczególnie ten ostatni dokument, jest praktycznym spojrzeniem na obowiązujący system prawny (w świetle prawa cywilnego i kanonicznego) pod względem zarządzania dobrami i gospodarowania finansami. To zbiór wyzwań, przed którymi stoją dziś instytuty w kontekście formowania komunii we wspólnotach według charyzmatu i powierzonej misji, oraz zachęta do przeanalizowania ich struktur, dokumentów i aktualnej sytuacji w zarządzaniu majątkiem. To jednocześnie poszukiwanie odpowiedzi na pytania: jak zachować dzisiaj profetyczny wymiar i ewangeliczny spo-

³ [Instytuty] – określenie przyjęte na potrzeby niniejszego artykułu odnosi się do wszystkich instytutów życia konsekrowanego i stowarzyszeń życia apostolskiego podlegających Kongregacji ds. Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego.

⁴ Kongregacja ds. Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego, *Wytyczne dotyczące zarządzania dobrami w Instytutach Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeniach Życia Apostolskiego*, Wydawnictwo Sióstr Loretanek, Warszawa 2014.

⁵ Kongregacja ds. Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego, *Ekonomia w służbie charyzmatu i misji*, Wydawnictwo Ojców Franciszkanów, Niepokalanów 2019.

sób życia osoby konsekrowanej, by pogodzić go z posługą i rolą ekonoma w zgromadzeniu zakonnym, jak rozbudzić współodpowiedzialność wszystkich członków instytutu w siostrzanej i braterskiej służbie, aby czynić dobro innym, zawsze przestrzegając norm i prawa, które obowiązują również nas konsekrowanych.

Wyżej wymienione publikacje (obok *Kodeksu prawa kanonicznego*) mają być pomocą dla tych, którzy na co dzień konfrontują się z nowymi wyzwaniami związanymi z zarządzaniem dobrami w instytutach religijnych. Mają pomóc w zarządzaniu, w interpretowaniu i respektowaniu prawa, przy jednoczesnym zachowaniu tożsamości, wierności Ewangelii i charyzmatowi założycielskiemu oraz w realizacji powierzonej misji. Osoby konsekrowane, a szczególnie odpowiedzialni w poszczególnych instytutach, nie mogą przechodzić obojętnie wobec tych wyzwań, nie mogą pozostawać w bezruchu, troszcząc się tylko o siebie samych i o to, co „posiadają” licząc na to, że żaden przepis prawny ich „nie dotknie”. Tym bardziej dzisiaj należy śledzić zmiany, konsultować interpretacje, szukać podpowiedzi i nowych rozwiązań, aplikować nowe zalecenia w nasze struktury, by nie ulec stagnacji lub nie trwać w błogim stanie bezpieczeństwa, bo bezpiecznie już nie jest. Warto wspomnieć jeszcze o innym ważnym dokumencie watykańskim, dotyczącym systemu gospodarczego i finansowego, wydanym przez Stolicę Apostolską 17 maja 2018 r. – *Oeconomicae et pecuniariae quaestiones*⁶. To użyteczne rozważania w etycznym rozeznaniu niektórych aspektów obecnego systemu gospodarczego i finansowego; to dokument, który traktuje o ekonomii i finansach z antropologicznego i teologicznego punktu widzenia, mówi o krótkowzroczności i postępującym kryzysie społeczeństwa.

⁶ Congregazione per la dottrina della fede e del dicastero per il servizio dello sviluppo umano integrale, *Oeconomicae et pecuniariae quaestiones*. Considerazioni per un discernimento etico circa alcuni aspetti dell'attuale sistema economico-finanziario, <https://press.vatican.va/content/salastampa/it/bollettino/pubblico/2018/05/17/0360/00773.html> (dostęp: 21.12.2020).

Papież Franciszek w Encyklice *Laudato Si'*⁷ napisał, że wszystko jest w relacji: szacunek dla naszego życia i życia innych; właściwa relacja człowieka z Bogiem, z bliźnim, ale także z własnym ciałem, z naturą; uczciwa ekonomia i troska o prawidłowe funkcjonowanie instytucji, ale także poszanowanie prawa, w tym prawa naturalnego, wyrażające się poszanowaniem środowiska. Współistnienie na świecie implikuje ten konieczny warunek uznania, że moje prawa i prawa innych są ściśle powiązane i współzależne; prawa polityczne, obywatelskie, ekonomiczne, społeczne czy kulturowe są równie ważne. Ta koncepcja wyraża niezbędny humanizm w rozumieniu świata i człowieka jako jednostki. Mimo „desperacji” świata, wojen, kryzysów, konfliktów musimy pamiętać, że Bóg powołał nas do wspólnoty zdolnej do życia ponad podziałami, systemami państwowymi i prawami. Należymy do Kościoła, który jest „Ciałem Chrystusa”, którego głową jest On sam (Kol 1, 18). Należy nieustannie sobie przypominać, że każdy z nas jest prawdziwym darem dla innych, z całym swoim ludzkim bogactwem i z wszystkimi słabościami. Tymczasem w szybko rozwijającym się świecie, nawet w wymiarze ekonomicznym, nieustannie zapominamy, że najwyższym dobrem jest sam Bóg, który jest Stwórcą i zarządcą świata. A wszystko to, co otrzymaliśmy, jest Jego łaską i wielkim darem do wspólnej troski i dzielenia się⁸. Dlatego obecny Pasterz Kościoła tak bardzo gani konsumpcjonizm wraz z jego konsekwencjami, zauważa ludzkość uwikłaną w chory mechanizm produkcji i konsumpcjonizmu przy jednoczesnej pogłębiającej się biedzie i rosnącej niesprawiedliwości w podziale dóbr.

⁷ Franciszek, Encyklika *Laudato Si'*, Kraków 2015.

⁸ Franciszek, Adhortacja apostolska *Evangelii gaudium*, 223–230.

W relacji do ubóstwa

Fundamentem nauczania, pracy i służby w duchu ewangelicznego ubóstwa, jest tajemnica Wcielenia, życia i śmierci Chrystusa, który „ogołocił samego siebie, przyjąwszy postać sługi (...) unżył samego siebie, stając się posłusznym aż do śmierci...” (Flp 2, 7–8); który będąc bogaty, dla nas stał się ubogim, aby nas ubogacić swoim ubóstwem (por. 2 Kor 8, 9; Mt 8, 20); skoncentrował swoje życie na pełnieniu woli Ojca i służbie Jemu (por. Mt 4, 10; J 8, 29; Łk 22, 42). Kościół, po Vaticanum II, przyjął w 1986 roku „opcję na rzecz ubogich”, publikując Instrukcję *Libertatis conscientia*⁹, w której wyraźnie stoi na straży sprawiedliwości, chrześcijańskiej wizji wolności i wyzwolenia, pokonując bariery między klasami w celu przywrócenia godności człowieka. Jan Paweł II głosił i wzywał wiernych do „wyobraźni miłosierdzia”¹⁰, która pozwala nam zobaczyć bliźniego w ubogim, która sprawia, że widzimy Chrystusa i dotykamy „ciała Chrystusa w ubogich”. Papież Polak ostrzegął, że nie może to być jednak nigdy filantropijny gest pobożności na rzecz ubogich, ale znak braterstwa i miłości w Chrystusie. Temat ubóstwa jest szczególnie drogi obecnemu Papieżowi Franciszkowi. Świadczą o tym wielokrotne przemówienia, homilie, dokumenty, ustanowiony w 2016 roku Światowy Dzień Ubogich czy od początku pontyfikatu często powtarzane zdanie: „Pragnę Kościoła ubogiego dla ubogich”. Kongregacja ds. Instytutów Życia Konsekwowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego także podejmuje ten temat w swojej działalności, aby właściwie ukierunkowywać misyjną drogę instytutów w dzisiejszych czasach, jednoczyć poszczególnych członków w jedno ciało, którym

⁹ Kongregacja nauki wiary, Instrukcja o Chrześcijańskiej Wolności o Wyzwoleniu *Libertatis Conscientia* (22.03.1986), https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WR/kongregacje/kdwiary/zbior/t_2_15.html (dostęp: 20.12.2020).

¹⁰ Jan Paweł II, List Apostolski *Novo millennio ineunte* (6.01.2001), Pallottinum, Poznań 2001, 50.

jest Kościół (por. 1 Kor 12, 12) i kontynuować posługę miłości na rzecz najsłabszych, wykluczonych i odrzuconych.

Niewątpliwie sposób życia na drodze do świętości, do której wszyscy wierni chrześcijanie, w jakiegokolwiek sytuacji życiowej się znajdują oraz do jakiegokolwiek stanu powołani są przez Pana¹¹ (zwłaszcza zakonnic¹² i kapłan¹³), jest naśladowaniem Chrystusa ubogiego, pełniącego wolę Ojca. *Kodeks prawa kanonicznego* wyraźnie przypomina o tym w kan. 577. Dlatego *kenoza* Chrystusa jako podstawowe kryterium życia każdego ochrzczonego, a tym bardziej każdego konsekrowanego, ten całkowity i altruistyczny dar z siebie, wolny od wszystkiego dzięki prymatowi Królestwa¹⁴, okazuje się jedyną błogosławioną drogą ku duchowemu ubóstwu w oczekiwaniu na pełnię szczęścia wiecznego (por. Mt 5, 3–12). Jest to decyzja skupienia się na *sequela Christi* i całkowitym upodobnieniu się do Chrystusa w jego ubóstwie, w jego *kenozie*. Logika Chrystusa w relacji do świata to bynajmniej nie bogacenie się, gromadzenie dóbr czy budowanie spichlerzy. Chrystus wybrał inną ekonomię – ekonomię dawania i dzielenia się. Ostatecznie widzimy Go na krzyżu, gdzie urzeczywistnia logikę daru, całkowitego oddania się w miłości do Ojca.

Jezus podczas całej ziemskiej działalności nie negował posiadania mamony, ale uczył właściwego posługiwania się nią. Na przykład Jego gniewna reakcja w świątyni nie mówi nam o złości Mistrza na dobre umiejętności handlowe tych, którzy kupczą i którzy próbują pomnożyć kapitał, ale neguje każdą działalność, która odwraca właściwą kolejność i która może przysłonić pierwszeństwo troski o sprawy Boże. Innym razem nie każe bogatemu

¹¹ Por. Sobór Watykański II, Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium*, dalej: LG, 11.

¹² Sobór Watykański II, Dekret o przystosowanej odnowie życia zakonnego *Perfectae caritatis*, dalej: PC, 13.

¹³ Sobór Watykański II, Dekret o posłudze i życiu kapłanów *Presbyterorum ordinis*, dalej: DK 17.

¹⁴ Jan Paweł II, Adhortacja apostołska *Vita consecrata*, dalej: VC, 21.

młodzieńcowi ot tak bez powodu sprzedać całego swojego majątku i oddać go ubogim, ale doradza mu wpieryw właściwe rozważanie i kierowanie się osobistym pragnieniem osiągnięcia doskonałości (Mt 19, 16–22). W „Kazaniu na Górze” (Mt 5, 3), ogłaszając błogosławionymi ubogich w duchu, używa słowa *anawim*, które oznacza zarówno biednego, jak i pokornego. Być może Pan Jezus chce podkreślić w ten sposób, że niedostatek ekonomiczny jest lepszą sposobnością do osiągnięcia zbawienia niż bogactwo, ponieważ człowiek biedny jest zwykle bardziej pokorny niż bogaty. Jednocześnie Jezus potępia chciwość i chwali miłość, ponieważ chciwość czyni człowieka nieczystym (Mk 7, 22), a miłość rozszerza serce (Mk 12, 41–44). Z punktu widzenia Boga nie chodzi o ilość, ale o czystość intencji: „gromadźcie skarby w niebie” – oświadcza w innym fragmencie Ewangelii (Mt 6, 19–20), a „kiedy dajecie jałmużnę” lewica nie może wiedzieć, co czyni prawica (Mt 6, 3). Natomiast z przypowieści o talentach możemy nauczyć się, jak być przedsiębiorczym, jak właściwie traktować pracowników zatrudnionych w winnicy i jak inwestować (Mt 25, 14–30, Mt 20, 1–16). Przywołując kolejne wersety Biblii, należy wspomnieć jeszcze o dwóch postaciach z Nowego Testamentu: bezimiennym, „obrotnym”, „nieuczciwym rządcy” z Ewangelii wg św. Łukasza (Łk 16, 1–13) i Judaszu, którego haniebną transakcją, czyli sprzedaż Jezusa za trzydzieści srebrnych monet, wszyscy znamy (Mt 26, 14–16).

W tym samym duchu: wyrzeczenia, ogołocenia, poprzestania na tym, co małe i konieczne, możemy spojrzeć na Matkę Jezusa – Maryję. Wezwaniem dla nas, konsekrowanych, będzie naśladowanie właśnie postawy Maryi z Nazaretu, w jej całkowitym darze z siebie według zamysłu Boga¹⁵, którą wyrażała w całym swoim życiu i postępowaniu.

Nasze zaangażowanie w ubóstwo, wyrażone w publicznym wyznaniu rad ewangelicznych, jest niczym innym, jak przejawem

¹⁵ Por. VC 18.

tego, że jedynym bogactwem ludzkim jest Bóg¹⁶, że prawdziwym bogactwem ludzkiego serca jest Bóg¹⁷, że odrzucamy wszelką nadmierną troskę o dobro materialne i powierzamy się Opatrzności Ojca Niebieskiego (por. Mt 6, 25–34¹⁸). Stąd dokument *Ekonomia w służbie charyzmatu i misji* w punkcie 7 mocno podkreśla, że nasze życie konsekrowane musi być świadectwem błogosławionego ubóstwa, które „uwalnia osobę wewnętrznie i pozwala jej wzrastać w wierze i miłości”; które ożywia jej miłość, autentyczność, zaufanie i wielkoduszność i „wprowadza tym samym w kontemplację Misterium Boga”. Zatem, jeśli chcemy zrozumieć zasadność ekonomii i głębszy sens obecności i świadectwa osób konsekrowanych w tej dziedzinie, trzeba wyjść od przykładu Chrystusa ubożego i ewangelicznej rady ubóstwa – jak przypomniał podczas pierwszej prezentacji ww. dokumentu o. Sebastiano Paciolla, podsekretarz Kongregacji ds. Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego.

W relacji do ekonomii i zarządzania

Nie możemy myśleć, że ekonomia i Kościół to dwie odrębne rzeczywistości, które nie mają ze sobą nic wspólnego, lub że Kongregacja ds. Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego oraz same instytuty i stowarzyszenia są instytucjami zawieszonymi w próżni, poza prawem, ekonomią, normami i wymogami mądrego zarządzania. Wspomniany wcześniej dokument *Ekonomia...*, cytując *Kodeks prawa kanonicznego* jasno stwierdza, że właścicielem majątku (posiadłości, mienia etc.) nie jest Matka Generalna, nie jest przedstawiciel prawny, nie jest nawet sam instytut, parafia ani kardynał, ani nawet papież (n. 56). Norma prawna zawarta w kan. 635 § 1, który dotyczy dóbr materialnych

¹⁶ Por. VC 21.

¹⁷ VC 90.

¹⁸ Cyt za: PC 13.

Instytutów, stwierdza, że są one dobrami kościelnymi, a Instytuty, będąc publicznymi osobami prawnymi w Kościele (kan. 1257 § 1), wykonują swoje zadania w imieniu Kościoła (kan. 116 § 1). W w/w dokumencie w punkcie 2 czytamy: „Instytuty są powołane, aby być dobrymi administratorami charyzmatów otrzymanych od Ducha Świętego również poprzez zarządzanie i administrowanie dobrami”. Także papież Franciszek w jednej ze środowych katechez podjął ten temat w sposób następujący: „Nikt nie jest absolutnym panem dóbr – jest zarządcą dóbr. Posiadanie to odpowiedzialność, która na tobie spoczywa. A każde dobro postawione poza logiką Bożej Opatrzności, zostaje zdradzone w jego najgłębszym znaczeniu. Tym, co posiadam naprawdę, jest to, co potrafię dawać”¹⁹. Nawiązując, jakby na marginesie, do postawy św. Franciszka z Asyżu, który chcąc naśladować Jezusa wybrał ścieżkę samozaparcia, należy podkreślić, że ogołocił się nie po to, by pokazać ubóstwo materialne, ale ewangeliczną logikę daru, odwrotność w myśleniu, „zmianę w zarządzaniu”, która zaszła w jego głowie. Nie było to ani techniczne, ani teoretyczne wydarzenie. Ale było to głębokie duchowe nawrócenie, odwracające wzrok od posiadania do możliwości dzielenia się. Tę właśnie drogę i formę życia pochwała i proponuje papież Franciszek w Encyklice *Fratelli Tutti*²⁰.

Słowo „zarządzanie” wywodzi się z języka greckiego *οικονομία* i przekłada się na *οίκος* (*oikos*), co oznacza „dom” i *νόμος* (*nomos*), co oznacza „prawo, rządy”. Czasownik *οικονομεο* oznacza więc „zarządzanie domem”. To szczególne zadanie powierzone wybranym osobom (przełożonym i ekonomom) w instytutach nie należy do łatwych i należy je traktować jako szczególne wezwanie do wykonania. Jako osoby konsekrowane wierzymy jednak, że źró-

¹⁹ Katecheza Ojca Świętego Franciszka, Audycja Generalna, 7 listopada 2018 r. http://www.vatican.va/content/francesco/pl/audiences/2018/documents/papa-francesco_20181107_udienza-generale.html (dostęp: 21.12.2020).

²⁰ Franciszek, Encyklika *Fratelli Tutti*. *O braterstwie i przyjaźni społecznej*, Kraków 2020.

dłem wszelkiej kompetentnej władzy w naszych instytucjach jest sam Duch Święty, który powołuje, umacnia i prowadzi do tej roli. Natomiast w kontekście globalnym musimy pamiętać, że chodzi o umiejętność kierowania i dbania o „wspólny dom”²¹, jakim jest nasza planeta Ziemia. W *Wytycznych...* przeczytamy o tym, że dzisiaj dla życia konsekrowanego jest konieczna: zmiana mentalności, myślenia, przebudowa struktur, nabycie nowych postaw, które dostosują się do ducha czasu. O nowej wizji zarządzania mówił także abp. Domenico Sorrentino podczas spotkania pod hasłem „Nic własnego” – zorganizowanego w Asyżu z okazji trzeciej rocznicy powstania Sanktuarium Ogołocenia św. Franciszka. Arcybiskup Sorrentino używając określenia „Od własnego domu do wspólnego domu”, definiuje gest ogołocenia Franciszka jako: „Akt ekonomii alternatywnej, który uczy solidarności, darmowości, hojności i braterstwa. (...) To prowadzi nas do istoty problemu, czyli do nastawienia, z jakim przeżywamy naszą relację z innymi ludźmi i rzeczami. Od relacji egocentrycznej, skupionej na sobie, co daje bogactwo i skutkuje skupieniem na czystym zysku, do postawy otwarcia na braterstwo, relacje i hojność, co daje korzystaniu z bogactwa nowy impuls, prowadząc do ekonomii solidarnej, nikogo nie zostawiając wykluczonym i sprzeciwiając się kulturze odrzucenia”²². Podobnie pisał Benedykt XVI w Encyklice *Caritas in veritate* (n. 25): „Pierwszym kapitałem, który należy ocalić i docenić, jest człowiek, osoba w swojej integralności. «Człowiek bowiem jest twórcą całego życia gospodarczo-społecznego, jego ośrodkiem i celem»”²³. I ma to swoje wyraźne odzwierciedlenie w zdaniu skierowanym do konsekrowanych przez Kongregację

²¹ Koncepcja zbiorowej odpowiedzialności za środowisko i stworzenie zawarta w treści Encykliki *Laudato Si*, pogłębiona w Encyklice *Fratelli Tutti*.

²² Za: *Vatican News*, wypowiedź Abp. Domenico Sorrentino z dnia 19 maja 2019; www.vaticannews.va/pl/swiat/news/2019-05/asyz/ekonomia-sw-franciszka-sorrentino.html (dostęp: 21.12.2020).

²³ Por. Sobór Watykański II, Konstytucja duszpasterska o Kościele *Gaudium et spes*, 63.

ds. Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego: [konsekrowani są wezwani do] „ciągłego przekraczania mentalności funkcjonalnej także wewnątrz wspólnot”²⁴.

Ponadto, Kongregacja ds. Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego zastrzega sobie prawo do nie wyrażania zgody na prowadzenie dzieł niezgodnych z charyzmatem lub utrzymywania za wszelką cenę instytucji, które mogą być dochodowe, ale które nie mają nic wspólnego z misją powierzoną przez Kościół. Kryterium determinującym zachowanie dzieła musi być jego charyzmatyczna zgodność²⁵. Dlatego przy dokonywaniu wyborów i ocen działań instytutów konieczne jest zbadanie nie tylko warunków ekonomicznych danego instytutu, ale także stanu wierności i zbiorowego świadectwa charyzmatu. Osoby konsekrowane, uważne na głos Ducha Świętego, powinni indywidualnie i wspólnotowo rozeznawać przyszłość, patrząc na przeszłość i terażniejszość oczami Boga. A w odpowiedzi na wezwanie Ojca Świętego Franciszka, powinni rozpoczynać procesy, tworzyć nowe projekty, myśleć i analizować realność utrzymania placówek, wykonalność podejmowanych działań: „Musimy uruchamiać procesy, a nie tworzyć przestrzenie” - w tej kwestii papież wypowiedział się już w dokumentach: EG 225 i LF 57. Wspominany wyżej dokument *Ekonomia...* dostarcza konkretnych narzędzi do zastosowania i wykonania tej analizy: strategii i technik doskonalenia podejmowanych projektów, nawet z pomocą zewnętrznych specjalistów, wzajemnej współpracy w celu poznania dobrych praktyk innych instytutów, wymiany i zdobycia doświadczenia w łączeniu umiejętności i zdolności do „działania w sieci”.

Zatem, aby dobrze zarządzać potrzebujemy: właściwie ustanowionego podmiotu zarządzania z odpowiednią formacją, dobrego projektu, miejsca z jego historią i specyficzną tradycją oraz

²⁴ *Ekonomia w służbie charyzmatu i misji*, 13.

²⁵ *Ekonomia...*, dz. cyt., 23.

pragnienia dobrej współpracy w wierności charyzmatowi i powierzonej misji.

Z nadzieją w przyszłość

Patrząc na nasze „dziś” i odwołując się do aktualnych wyzwań życia konsekrowanego na tle niestabilności sytuacji gospodarczej w wymiarze globalnym, możemy wymienić co najmniej kilka trudności, które mają niemałe konsekwencje ekonomiczno-finansowe dla naszych instytutów: coraz mniej powołań, a co za tym idzie: rosnąca liczba świeckich zatrudnionych w naszych strukturach (zatem malejące dochody z wynagrodzeń dla instytutów), rosnąca liczba braci i sióstr w podeszłym wieku i większe wydatki finansowe na ich opiekę, wysokie koszty leczenia specjalistycznego, także dla młodszych braci i sióstr, wzrost nakładów finansowych na remonty domów i placówek, w których posługujemy. Nasza niestabilność wynika z niepewności globalnego rynku finansowego, kryzysu gospodarczego, kryzysu migracyjnego, kryzysu nadużyć w Kościele, wszelkiego rodzaju przemocy, pogardy dla praw człowieka, a także ostatniego światowego kryzysu spowodowanego pandemią Covid-19, którego wszyscy doświadczamy. Ponadto, trzeba przyznać, że mamy coraz większe trudności w zarządzaniu zasobami finansowymi także z powodu braku pracowników i kompetentnych sióstr/braci do wykonania tego zadania. Wiemy dobrze, że mimo postępu i dostępu do wiedzy, świat prawa, ekonomii i finansów, i tak dla wielu jest skomplikowany i niezrozumiały. Dziś niejedyn ekonom zakonny zadaje sobie podstawowe pytania: czy wiara może iść w parze z ekonomią, czy prawo można łączyć z miłością, czy twarde zasady podatkowe i prawne można łączyć z życiem konsekrowanym? Dlatego potrzebujemy wzajemnej pomocy, zaufania, dzielenia się i wymiany doświadczeń, globalnej wizji, współpracy między instytutami,

finansowego zaangażowania w formację specjalistyczną i językową braci i sióstr oraz zatrudnienie świeckich doradców, specjalistów w konkretnej dziedzinie.

Ostatecznie jednak podstawą nie może być zaufanie do siebie i swoich zasobów, ale przede wszystkim zaufanie Opatrzności Bożej w budowaniu Królestwa Bożego na ziemi w duchu wierności powierzonego nam charyzmatu i misji. Przykład Chrystusa ubożego jest wzorem życia dla nas wszystkich konsekrowanych. „Iść z większą swobodą za Chrystusem i dokładniej Go naśladować”²⁶ zgodnie z radami ewangelicznymi (zwłaszcza przez wzrastanie w cnocie ubóstwa) jest o tyle ważne dla zakonników, aby zrozumieli swoje powołanie do miłości, aby mogli rozwijać i dojrzewać w swojej egzystencji oraz w sposobie życia w naszym „dzisiaj”, w komunii z samym sobą i z innymi. Przede wszystkim potrzebujemy dziś nowych form promocji człowieka i zaangażowania społecznego (dla najuboższych, najbardziej potrzebujących, odrzuconych), dążenia do wspólnej misji ze świeckimi i w bliskości młodzieży, poświęcenia czasu w indywidualnym towarzyszeniu drugiemu człowiekowi, nowej kultury życia w logice oddawania się – „rozdawania się”. Rzeczywiście, punktem wyjścia jest myślenie o dobru innych. Jesteśmy dla innych, ponieważ w nas jest płomień Ducha działającego na korzyść innych. Nie możemy jednak być uwarunkowani naszymi interesami, nie możemy ograniczać się tylko do entuzjastycznych chwilowych spotkań, dyskusji, publikacji – jakkolwiek potrzebnych i dobrych. Musimy zrobić krok naprzód, z odwagą ku przyszłości; musimy codziennie wciełać słowo Boże i kroczyć z radością, głosząc zmartwychwstałego Chrystusa, na drodze do świętości. Dziś, bardziej niż wczoraj, nie możemy pozostać bierni, ale musimy działać jako prorocy, aby doświadczyć „nowych niebios i nowej ziemi” (Ap 21, 1), aby zbudować nową przyszłość życia konsekrowanego. Musimy na nowo odczytywać na różne sposoby charyzmat, który Duch Święty za-

siał w sercu naszych Założycieli i powierzył nam jako zadanie kontynuowania tego, o czym nie możemy zapomnieć, co musimy pielęgnować, aby być misją w dzisiejszym świecie i szerzyć Królestwo Miłości Bożej.

Jednocześnie musimy pamiętać, że aby dialog był twórczą i owocną współpracą, potrzebujemy do tego zadania dobrze przygotowanych, wyszkolonych, a nie tylko poinformowanych osób, zawsze pamiętających o odpowiedzialności i współdziałanie każdego członka i całego instytutu. Dlatego tak ważne jest, aby podczas formacji, zarówno początkowej jak i permanentnej, zwracać uwagę na całą osobę ludzką, na wszystkie jej aspekty fizyczne i psychiczne, a nie tylko na rozwój duchowy. Kongregacja ds. Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego ponownie przypomina o znaczeniu formacji w wymiarze ekonomicznym osób konsekrowanych, mówiąc, że „szczególnym zadaniem Przełożonych jest inicjowanie lub wzmacnianie kursów szkoleniowych w wymiarze ekonomicznym”, zarówno w szerokiej perspektywie nauki społecznej Kościoła, jak i ze szczególnym uwzględnieniem problemów ekonomiczno-administracyjnych. *Wytyczne...* w punkcie 3 kładą nacisk na formację początkową, która „powinna uwzględniać edukację w dziedzinie ekonomii i zarządzania, kosztów życia i utrzymania misji, jak również uwrażliwiać na odpowiedzialne przeżywanie ślubu ubóstwa w kontekście obecnej sytuacji społeczno-gospodarczej”; wskazują również na ważną umiejętność przygotowania preliminarzy i budżetów „ponieważ są one odzwierciedleniem wartości i ducha Instytutu”, ponadto są dobrym środkiem do „wzrastania w komunii, współodpowiedzialności i umiejętności planowania życia i rozwoju dzieł, w spójności z misją oraz generalnym i/lub prowincjonalnym *planem charyzmatycznym*” dodają autorzy dokumentu *Ekonomia w służbie charyzmatu i misji*²⁷. Oprócz tego w ramach formacji ciągłej zachęca się do współpracy „z uczelniami katolickimi lub

²⁷ *Ekonomia...*, dz. cyt., 97.

innymi wyspecjalizowanymi instytucjami, które łączyłyby kompetencje techniczne ze świadomością specyfiki życia konsekrowanego²⁸. Oczywiście nie możemy zapominać o doskonaleniu wiedzy i kompetencji osób, które już pełnią odpowiedzialne funkcje na poziomie zarządzania majątkiem w instytutach (ekonomów i przełożonych) i formacji świeckich, z którymi instytut nawiązał współpracę (ważne jest, aby współpracownik znał charyzmat i służył w pełni misji instytutu). Takie podejście wyraża przyjęcie „globalnej, ukierunkowanej, organicznej i ciągłej” wizji formacji. Na koniec *List okólny* mocno podkreśla potrzebę wsparcia dla osób, które pełnią odpowiedzialne funkcje w instytutach w zakresie zarządzania dobrami: „ekonomom należy pomagać i towarzyszyć w wypełnianiu ich roli, rozumianej jako służba, a nie władza, w byciu hojnymi i zapobiegliwymi, gdy chodzi o zapewnienie dostępności dóbr dla apostołstwa i misji”²⁹.

Nie należy lekceważyć jakości, konieczności i bogactwa, jakie wnoszą wszyscy członkowie, którzy pochodzą z różnych krajów i narodów w poszczególne instytuty, poprzez swą międzynarodowość (różne języki, tradycje i kulturę). Dziś bardziej niż wczoraj musimy szukać i podążać za spojrzeniem Boga, w którym spotykają się przeszłość, teraźniejszość i przyszłość, w którym spotykają się pragnienia i rzeczywistość, charyzmat i misja. Ponadto konieczne jest rozeznanie eklezjalne, dzięki któremu młodzi zakonnicy odważnie podejmą nowe cele, przełamią stare schematy, odnowią struktury, zmodyfikują system zarządzania, odnowią relacje i odmienią język współpracy. Potrzebna jest nowa kultura spotkania „starszych” i „młodych” w zakresie władzy i zarządzania, aby zagwarantować dobrą współpracę, autonomię odpowiadającą zasadzie pomocniczości³⁰. Nie możemy zapomnieć o dobrym przygotowaniu i ogromnym doświadczeniu ekonomów

²⁸ Tamże, 97.

²⁹ *Wytyczne...*, 3.

³⁰ Por. *Młode wino, nowe bukłaki*, 19.

bardziej zaawansowanych wiekiem, ale potrzebujemy też świeżości, nowych i szybkich „przebłysków przyszłości”, nowego sposobu czytania historii w naszym dziś i odważnego planowania na jutro. Dziś trzeba ogromnej odwagi, przekonania i zaufania do młodych, którzy są ludźmi kreatywnymi, projektującymi, zdolnymi uruchomić nowe programy, wychodzącymi do pracy w winnicy tylko z tym, co Pan złożył w ich ręce. Potrzeba szczerości i odwagi, aby iść z tym, co mamy, nawet jeśli wydaje się, że mamy bardzo mało albo wręcz „puste ręce” To cenna rada dla tych, którzy są nader przywiązani do własności, do instytucji, do tradycji. Ważne jest odważne myślenie, przeprowadzenie globalnego procesu rozeznania, aby zrozumieć, w jakim kierunku zmierzamy i jaka jest nasza przyszłość. Myślę jednak, że tylko wtedy, gdy podejmiemy się tego zadania w duchu Ewangelii, z młodzieńczym entuzjazmem, nie zapominając o historii i dokonaniach naszych poprzedników, możemy ucziwie, odważnie i radośnie słuchać i wypełniać to, „co Duch mówi do Kościołów” (Ap 2, 7); a nigdy nie zapominając o charyzmacie Założyciela możemy naprawdę przekształcić instytucje w spokojne, proste, zwyczajne i bardziej duchowe miejsca spotkania. Musimy zakorzenić się w uznaniu prymatu bycia nad posiadaniem, etyki nad ekonomią, postępowaniu w zgodzie z etyką solidarności, dzielenia się, unikając wyłącznego zarządzania zasobami pozostającymi w rękach nielicznych³¹.

Być może Bóg potrzebuje dziś właśnie pustych rąk ekonomów, niezapłaconych rachunków, braków w spisie inwentarza, ujemnej wartości bilansu etc. Ponieważ Bóg chce, abyśmy byli narzędziem w Jego rękach, abyśmy wreszcie pozwolili Jemu włożyć „coś” w nasze ręce, tak jak kiedyś w południe „włożył” ryby do sieci Szymona (Łk 5, 1–11). Bóg chce, by współcześni zakonni ekonomowie mieli ducha misyjnego i oczekuje od nich dynamicznej i kreatywnej służby, bynajmniej nie gwarantowanej w różnych bankach na całym świecie lub pokładającej nadzieję w giełdowych wskaźnikach.

³¹ Por. *Młode wino, nowe bukłaki*, 28.

Bóg chce, abyśmy całkowicie powierzyli się Jego Opatrzności, to znaczy uwolnili się od przywiązania do posiadania i niezdrowych więzi z ziemskimi sprawami, abyśmy byli wolni w tym, co robimy dla misji. Bóg potrzebuje naszych wolnych rąk do pełnienia misji.

Zakończenie

Nasz Pan i Stwórca zna nas doskonale, zleca nowe zadania, otwiera nowe możliwości, i kształtuje szczególnie na drodze komunii, jeśli jesteśmy zjednoczeni w Jego imieniu. My, konsekrowani, musimy przede wszystkim inwestować w spotkanie z Chrystusem ubogim, w relację z Nim, aby poznać jego wizję ekonomii, starać się codziennie wdrażać Jego logikę i sposób zarządzania dobrami, które na jakiś czas nam powierzono. Nie wolno nam dystansować się od ekonomii ewangelicznej, tracić z oczu Pana i przeszkadzać w Jego planach. Nasza posługa w zarządzaniu musi być znakiem proroczym, znakiem ewangelicznego ubóstwa, musi być świadectwem dla współczesnego człowieka, pozostając wierna w służbie charyzmatowi instytutu i rozwoju misji. Przez naszą posługę musimy stawać się coraz bardziej czytelnymi świadkami Chrystusa w Jego ubóstwie, musimy być „żywą pamiątką Chrystusa ubogiego”³². Także w tej trudnej rzeczywistości, w kontekście kryzysów i lęków, musimy pamiętać, że nasza chrześcijańska nadzieja nie może umrzeć. Jezus Zmartwychwstały jest zawsze z nami. Ten, który jest darem dla nas, ten, który jednoczy Kościół, daje nową mądrość, żeby zmierzyć się ze wszystkimi przeszkodami, dając tym samym okazję do wzrastania. W obliczu wyzwań naszej terażniejszości musimy prosić Pana o odwagę, by wytrwać w radości wiary pomimo wszelkich pozornych zaprzeczeń historii, ponieważ Jego lojalność wobec naszego świata nigdy nie zawiedzie. Jakikolwiek prawo będzie ustanowione, my nie możemy

³² *Ekonomia...*, dz. cyt., 5.

zapomnieć i nie możemy nie stosować się przede wszystkim do przykazania miłości. Osoba konsekrowana ma być zawsze profetycznym znakiem miłości także w relacji do dóbr materialnych.

Bibliografia

Publikacje:

Franciszek, Encyklika *Laudato Si. W trosce o wspólny dom*, Wydawnictwo WAM, Kraków 2015.

Franciszek, Encyklika *Fratelli Tutti. O braterstwie i przyjaźni społecznej*, Wydawnictwo M, Kraków 2020.

Jan Paweł II, List Apostolski *Novo millennio ineunte*, 6 stycznia 2001, Pallottinum, Poznań 2001.

Kongregacja ds. Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego, *Wytyczne dotyczące zarządzania dobrami w Instytutach Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeniach Życia Apostolskiego*, Wydawnictwo Sióstr Loretanek, Warszawa 2014.

Kongregacja ds. Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego, *Młode wino, nowe bukłaki*, Wydawnictwo Sióstr Loretanek, Warszawa 2017.

Kongregacja ds. Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego, *Ekonomia w służbie charyzmatu i misji*, Wydawnictwo Ojców Franciszkanów, Niepokalanów 2019.

Internet:

Congregazione per la dottrina della fede e del dicastero per il servizio dello, *O discernimento etico circa alcuni aspetti dell'attuale sistema economico-finanziario*, <https://press.vatican.va/content/salastampa/it/bollettino/pubblico/2018/05/17/0360/00773.html>

Franciszek, *Przemówienie do Kurii Rzymskiej*, 21 grudnia 2019, http://www.vatican.va/content/francesco/pl/speeches/2019/december/documents/papa-francesco_20191221_curia-romana.html

Franciszek, *Katecheza*, Audiencja Generalna, 7 listopada 2018 r. http://www.vatican.va/content/francesco/pl/audiences/2018/documents/papa-francesco_20181107_udienza-generale.html

Kongregacja nauki wiary, Instrukcja o Chrześcijańskiej Wolności i Wyzwoleniu *Libertatis Conscientia*, 22.03.1986, https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WR/kongregacje/kdwiary/zbior/t_2_15.html

Vatican News, *Wypowiedź Abp. Domenico Sorrentino z dnia 19 maja 2019*; www.vaticannews.va/pl/swiat/news/2019-05/asyz/ekonomia-sw-franciszka-sorrentino.html

We are neither beyond the law nor time –
the consecrated in relation to material goods
Abstract

In the light of the papal documents and the recent publications of the Congregation for the institutes of consecrated life and associations of apostolic life all consecrated persons are obliged to live and act according to the proper law of particular institutes, canon law and the state law of a given country. Management of material and immaterial goods in the institutes means care of the common HOME, building communion among the inhabitants and searching for best solutions in conjoining the spirit of the Gospel with the ethics of economy. The awareness of shared responsibility for each God's work entrusted to us should enhance cooperation and support on each level and in every area for those few, who carry the greatest burden of legal and financial responsibility in institutes. Daily struggle in the field of management should be strengthened by qualified specialists and confident lay advisors, whose formation according to the charism of the institute and mutual economic-theological language should be a subject of great care. We cannot forget, that God is the greatest goodness for a human being and that this what should be protected and developed is human

Nie jesteśmy ani poza prawem...

dignity, and that all talents and goods are entrusted only for a time being for the management in the spirit of charism and mission given by the Church. Trust in God's Providence, following Christ poor, humble servant fulfilling Father's will and logic of the gift should be always treated as the priority in our daily choices.

Keywords: consecration, law, Magisterium, material goods, poverty.

Słowa kluczowe: konsekracja, prawo, Magisterium, dobra materialne, ubóstwo.

